TOLUNAY, A., 1991., Sosyal Ormancılıkta İnsan Unsuru, Fidan Dergisi, Haziran 1991, Yıl: 4, Sayı: 42, Ankara, Türkiye.

SOSYAL ORMANCILIKTA İNSAN UNSURU[1]

Ahmet TOLUNAY[2]
B.S. M.Sc.Orman Ekonomisti

"Gelişmekte olan ülkelerin çoğunda odun ve ağaç ürünlerinin kullanımı ile ilgili yöresel faaliyetlerde böylesine direkt olarak yer almakta olan köylü kadınının, bazı ilk sosyal ormancılık projelerinde ihmal edilmesinin mahsurları görülmüş olup, sosyal ormancılık projelerinde kadına özel bir önem ve yer verilmesi ve bu projelerin planlanmasında katılımları ve proje faydalarından pay almalarının sağlanması, garanti edilmesi hiç bir zaman unutulmamalıdır."

H.G regersen ve Arkadaşları,
People and Trees, Washington D.C.
Dünya Bankası 1989, S. 236

Sosyal ormancılık; ormancılığın sosyal problemlerinin olduğu bütün alanlarda, orman ve insan unsuru arasındaki problemleri çözme doğrultusunda fikirler ve modeller üreten bir düşünce sistemidir. Eğer bu fikirler ve modeller ülkelerin ormancılık politikalarında ve mevzuatlarında yer alırsa, sosyal ormancılık bir ormancılık tipi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sosyal ormancılık için dünyanın en önemli varlığı olan İNSAN büyük önem taşımaktadır. Hatta sosyal ormancılığın temeli İNSAN"dır desek yanlış bir söz söylememiş oluruz. Bu nedenle, sosyal ormancılık çalışmalarında verimli sonuçlar almak için insan kaynağı çok iyi değerlendirilmeli ve incelenmelidir.

Türkiye ormancılığında sosyal ormancılık uygulamaları yeni başlamış olup, sevindirici görüşmeler çeşitli çalışmalarda gelişmekte ve büyümektedir. Fakat mesafe alınması gerekli hayli yol vardır. Şuna inanılmalıdır ki yıllardır süregelen Sosyo-Ekonomik sorunlar, Kadastro-Mülkiyet problemleri, ancak ve ancak sosyal ormancılık uygulamaları ile çözümlenebilecektir.

Bu makale ağırlıklı olarak Türk- Alman Ormancılık Projesi , Sosyal Ormancılık bölümü uygulamalarında kazanılan deneyimlere dayanarak kaleme alınmış olup; insan kitlelerini tanıma ve algılama yöntemleri ile birlikte, Türkiye de uygulanacak Sosyal Ormancılık Projelerinde oluşturulması gerekli personel ve organizasyon mekanizmasını açıklamakta, ayrıca sosyal bir varlık olarak insanları belirli bir amaç etrafında toplamak ve bu amaca yöneltmek için izlenebilecek halkla ilişkiler araçlarını pratik deneyimlere dayanarak ortaya koymaktadır.

Orman Genel Müdürlüğünün bünyesinde yer alan çeşitli idari kademeler, (Orman İşletme Şefliklerinden başlayarak, Orman Bölge Müdürlüğü makamına kadar) değişik ve farklı niteliklere sahip insan toplulukları ile iç içe bulunmakta ve ormancılık etkinliklerinin yürütülmesi için çabalar harcamaktadırlar. İnsan toplulukları şeklindeki bir deyimi detayına inerek açmak gerekirse, bir çalışma alanı olarak ormancılık için , iki farklı insan gurubunu görebiliriz. Bu guruplardan bir tanesi Orman Genel Müdürlüğü içersinde yer alan tüm çalışanlar olup, diğeride birkurum olarak Orman Genel Müdürlüğü ile ilişkide bulunan kişilerdir. Bunu kurum içi personel ve kurum dışı personel olarak ayırmak mümkündür. Halkla ilişkiler bilimi açısından bu ayırımda aynı şekilde yapılmakta olup, kurum için halkla ilişkiler ve kurum dışı halkla ilişkiler şeklinde; halkla ilişkiler tedbirleri düzenlenmeye çalışılmaktadır.

Sosyal ormancılık için önem taşıyan insan gurubu ikinci gurup olup, Orman Genel Müdürlüğü bünyesinde çalışan insan kitlesinin dışında yer alan kişilerden oluşmaktadır. Ormancılık çalışmalarının yürültülmesi için müteahhitlik işlerini üstlenen kişiler, orman ürünlerinin alımsatım işlerini yerine getiren alıcılar ve en önemlisi ormanlar içersinde hayatlarını idame ettirme çabasında olan orman köylüsü ikinci gurubun en önemli elemanlarıdır.

Burada gözden uzak tutulmayacak nokta; 17.000 orman köyünde 8 milyon nufus ile yaşayan insan kitlelerinin varlığı ve bu insan kitlesinin ülkemizde

(1) Bu makale, Türk- Alman Ormancılık Projesi, Sosyal Ormancılık uygulamalarında yapılan gözlem ve elde edilen deneyimlere dayanılarak hazırlanmıştır.

(2) Türk- Alman Ormancılık Projesi, Sosyal Ormancılık Bölüm uzmanı 67080/ZONGULDAK

farklı bölge özelliklerine göre orman içinde ve kenarında yaşadığıdır. Türkiye'nin neresinde olursa olsun herhangi bir ormancılık faaliyetini yürütecek olan bir ormancı teknik eleman ister istemez bu insan kitlesiyle muhakkak karşılaşacak ve yıllardır çözülemeyen bir yumak halini almış Sosyo- Ekonomik ormancılık sorunlarına, göle damlayan bir su tanesi gibi yeni bir ormancılık sorunu ekleyecektir.

Dikkat edilirse özellikle üzerinde durulan ve vurgulama ya plan konu orman idaresi- orman köylüsü- orman arasındaki üçlü uyumsuzluktur. Bu uyumsuzluk acaba nasıl uyumlu hale getirilebilir? diye bir soru akla gelebilir. Yapılacak veya izlenecek yöntem çok basittir ve biraz sonra aşağıdaki satırlarda açıklanacaktır. Bir ormancı teknik eleman olarak diğeride sade bir vatandaş olarak orman köylüsünü tanımak istiyorsak aşağıda belirtilen yöntemi aşama aşama kullanarak, Türk Ormancılığının en önemli hedef kitlesini tanımak mümkün olabilir.

ORMAN KÖYLÜLERİ HAKKINDA GEÇERLİ VE GÜVENİLİR BİLGİ ELDE ETME YÖNTEMLERİ (OHE, 1991)

1- Katılımcının Gözlenmesi

Köyleri sık sık ziyaret edin; her çeşit köylü (genç, yaşlı, zengin, fakir, çiftçi, topraksız) ile konuşun; muhtar, imam, Kooperatif Başkanı ve üyeleri ile muhabbet edin.

2- Grup Tartışması

Köylüleri bir araya toplayın; grup tartışması ile ortak girişimler, öneriler ve faaliyetler hakkında görüş ve fikirlerin ortaya konmasını sağlayın. Köylülerin isteklerini, kısıtlarını, talep ve fedakarlıklarını açıklamalarını temin edin.

3- Sosyo-Ekonomik Etüd

Hazırlayacağınız bir soru formu ile; aile meseleleri istihdamı, sağlık hizmetleri, arazi kullanımı, ormandan yararlanma, ulaşım ve yol durumu, orman teşkilatı ile ilişkiler vb. konularda bilgiler toplayın. Tüm bu konularda hem erkek hemde kadınların geniş bilgiye ve tecrübeye (bazen farklı) sahip olduğunuda göz önüne bulundurunuz.

4- Orman Teşkilatı Elemanlarıyla Mülakatlar

Mahalli ve bölgesel orman teşkilatı elemanları madalyonun diğer yüzünü oluşturacaktır. Ayrıca ormancı elemanlar, orman köylülerinin düşünceleri hakkında da geniş bilgi ve görüşmelere sahip bulunmaktadır.

5- Analiz ve Sentez

1'den 4'e kadar açıklanan metodlarla elde edilen bilgileri düzenleyin ve analiz edin. Bir özet hazırlayın ve gerekirse köylüler ve ormancı elemanlardan elde edeceğiniz bilgilerle revize edin.

6- Ormancılık Projeleri İçin Politika Önerileri

Elde edilen bilgilerden, halen uygulanmakta olan ormancılık projelerinden yararlanılmalı buna göre politika önerileri ortaya konmalıdır. Orman teşkilatının her kademedeki elemanları ve orman köylüleri, belli tavsiyeleri kademe kademe ve her iki taraf için somut yararlanmalar ortaya çıkana kadar uygulamalıdır.

NOT : Uygulamada bu yöntemlerin uygulama zamanları birbiriyle çakışabilir. Örneğin, 4. basamak 1 ve 3 ile aynı zamanda yürütülebilir, 5. basamak 1 ve 4. sırasından başlayabilir.

Yukarıda belirtilen yöntemi kullanarak orman köyleride insan kitlelerini tanımak ve tanımlamak mümkündür. Fakat dikkat edilirse yöntemin gerçekleştirmek istediği esas amaç bu değildir. Orman köylerindeki insan kitlelerini tanımak ve tanımlamaktan ziyade herhangi bir ülkede sosyo-ekonomik ormancılık sorunları yansı ve tutarlı bir şekilde ortaya koyarak hem orman köylüsü, hem orman idaresi açısından ormancılık sorunlarını algılamak ve bu sorunların çözümü için orman köylüsü ve orman idaresinin neler yapabileceği veya neleri yapmaları gerektiğinide ortaya koymaktadır. Yönteminde en önemli can alıcı noktası buradadır. Ama ağaçlandırma, üretim, inşaat gibi ormancılık işlerini yerine getirme çabasında olan orman işletme şefleri bu ve bunun gibi ormancılık işleri büyük ölçüde orman köylüsü ile birlikte yaptığından bu insanlarla diyalog zenginliği açısından yukarıda belirtilen yöntemi kullanılabilecekleri gibi, ayrıca kadastromülkiyet, koruma gibi ormancılık sorunlarının çözümünde karşılaştıkları insan kitlesinin sosyo-psikolojik yapısınıda bu yöntemde tanıyarak hem kendileri, hem de orman köylüsü açısından problemlerin çözümlerine daha kolay ulaşabilirler. Bunun yanında böyle bir yöntemi izleyen orman işletme şefinin meslek taassubu taşımadan, orman teşkilatı içersindeki mesleki formasyonununda tutarlı bir şekilde belirlemesi gerekmektedir.

Bu makalenin giriş kısmında sosyal ormancılığın kısa bir tanımlaması yapılmış ve Türk ormancılığında sosyal ormancılıkla ilgili sevindirici gelişmelerin görülmeye başlandığ belirtilmişti. Sosyo - Ekonomik sorunlar ve kadastro-Mülkiyet problemleriyle çözülemez bir çehreye bürünmüş olan Türk ormancılığının kanayan bir yara görüntüsü, OGM ile orman köylüsü arasın-

da birlikte yapılacak özverili çalışmalarla ortadan kaldırılabilir. Bu çalışmaların iki kelime ile tanımı SOSYAL ORMANCILIK'tır. Ülkemiz gibi sosyo-ekonomik ormancılık sorunları olan ülkelerde bu tür uygulamaların gerçekleştirilmesi kaçınılmazdır.

Türk-Alman ormancılık projesi sosyal ormancılık çalışmaları içerisinde önemli bir aşama olarak belirtilebilecek insanları belirli bir amaç etrafında toplama ve bu amaca yöneltme gibi bir fonksiyonu üstlenen ve proje içersinde oturtulmuş olan bir sistemin, Türkiye'de uygulanacak sosyal ormancılık çalışmalarında orman köylüsünün nasıl kazanılacağını ve orman idaresi ile birlikte çalışmaların nasıl yürütüleceği gibi sorulara büyük ölçüde cevap vermiş, yapılacak her türlü ormancılık çalışmasının bu sistemle orman köylüsüne benimsetilebileceğini ortaya çıkarmıştır.

Türk-Alman ormancılık projesi sosyal ormancılık uygulamaları; Zonguldak Orman Bölge Müdürlüğüne bağlı üç orman işletme müdürlüğünde (Dirgine, Devrek, Yenice) ve bu orman işletme müdürlüklerinin bünyesinde yer alan 6 köyde yürütülmekte ve denenmektedir. Proje içerisinde sosyal ormancılık modeli olarak denenen tüm programların (Kavakçılık, Çevre ağaçlandırmaları, Mera Islah Çalışları, Yenilebilir Mantar Yetiştiriciliği, Özel orman işletmeciliği ve Özel Ağaçlandırmalar) uygulaması orman köylüleri ile birlikte yapılmaktadır. Orman köylüleri ile birlikte yapılan çalışmalar Orman İşletme Müdürlüklerinden başlayarak tüm köy alanına ve hakına yayılan bir organizasyon sistemi ile yürütülmektedir.

Bu sistemin temel elemanları, orman işletme Müdürlükleri içersinde yer alan Sosyal Ormancılık Servisleri ve orman köylerinde kurulan Sosyal Ormancılık Köy Kurulları dır. Sistemin elemanı olarak tanımlanan bu birimler hakkında kısa açıklamalar yapmak yerinde olacaktır.

Sosyal Ormancılık Servisleri

Sosyal ormancılık servisleri Orman İşletme Müdürlükleri bünyesinde yer almaktadır. Bu servisin başında bir ormancı teknik eleman bulunmakta ve orman köylerinde oluşturulan Sosyal ormancılık Köy Kurulları ile çalışmaları birlikte sürdürerek, her türlü konuda orman köylerindeki kişilere rehberlik görevi yapmaktadır.

Sosyal Ormancılık Köy Kurulları

Türkiye'deki orman köylerinin yerleşim şekilleri (toplu köy, toplu mahalleler dağınık köy, dağınık mahalleler dağınık köy) bölgesel açıdan farklılıklar göstermektedir. Akdeniz Bölgesindeki yer alan bir orman köyü ile Karadeniz bölgesinde yer alan bir orman köyü farklılıklar gösterdiği gibi, Doğu ve Güney doğu Anadoluda yer alan orman köyleri de yerleşim tipleri itibariyle farklılıklar göstermektedir. Bu topluluk her bölgeye özgü orman köyü tipini ortaya koyarken, sosyal ormancılık uygulamalarında tüm köye yaygın bir çalışma yapmak için köyleri mahalle düzeyinde alma zorunluluğunu getirmektedir. Bu sebeple tüm Türkiye'de yapılacak ormancılık çalışmalarında MAHALLE TEMSİLCİLİĞİ ile çalışma şeklinin dikkate alınması faydalı olacaktır. Nitekim Türk-Alman ormancılık projesi sosyal ormancılık uygulamalarında da mahalle temsilciliği sistemi kurulmuş ve insanları belirli hedefe yönetme konusunda başarılı sonuçlar alınmıştır. Mahalle temsilcilerilerinin oluşturulmasında dikkat edilecek husus, bu görevi alacak kişilerin öncelikle bu işe talipli olması ve gönüllü çalışma isteği taşıması gibi özellikler önem taşımaktadır. Köy içersinde her mahalleden seçilen mahalle temsilcileri ile Sosyal Ormancılık köy Kurulunu oluşturmakta ve bu kurulun başkanlığını Kooperatif Başkanı veya Köy Muhtarı yapmaktadır.

Türk-Alman Ormancılık Projesi Sosyal Ormancılık bölümü yukarıda belirtilen sistem ile çalışmalarını sürdürmektedir. Gerçekten 1991 / Şubat ve Mart aylarında bazı proğramların yürütülmesinde, mahalle temsilcilerinin oynadığı rol büyük olmuş, özellikle kavakçılık ve çevre ağaçlandırmaları proğramları bu kişilerle başarılı bir şekilde yürütülmüştür.

SONUÇ:

Günden güne konusu ve çalışma alanı belirginleşen Türk Sosyal ormancılığı; bir proje çerçevesinde bu tür bir çalışma ve uygulama mekanizması oluşturmakta çok şey kazanmıştır. Sosyal ormancılıkla ilgili hedeflere ve bu personel organizasyonu ve çalışma sistemi ile ulaşmak daha kolay olacaktır. Şimdilik basit bir şekilde, üç Orman İşletme Müdürlüğünde kurulan bu sistemin ve çalışma şeklinin gelecekte tüm orman Genel Müdürlüğüne şamil olacağı ve Türk Ormancılığının Sosyo-Ekonomik sorunlarını kökten çözecek bir yapıya kavuşacağın gözden uzak tutulmamalıdır.

LİTERATÜR

OHE, Werner von der, 1991 Türkiye'de Kırsal Kalkınma ve Halk Ormancılığı seminer tebliği, ANKARA